

Državni izpitni center

M 2 3 2 5 2 1 1 3

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Ponedeljek, 28. avgust 2023

SPLOŠNA MATURA

Moderirana različica

IZPITNA POLA 1

Strukturirane naloge

1. Identiteta in kultura

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.1	2	tri od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ prevladujejo naučeni vzorci vedenja ♦ zelo različni načini življenja ♦ t. i. »odprtost do sveta« ♦ izdelovanje in uporaba zapletenih orodij ♦ zavestno spreminjanje naravnega okolja ♦ razvit smisel za abstrakcijo ♦ družbenost ... 	Za tri pravilne rešitve 2 točki, za dve 1 točka. NE upoštevamo rešitev: <ul style="list-style-type: none"> ♦ uporaba jezikovnih znakov (govor) ♦ podaljšano otroštvo ♦ hoja po dveh nogah ♦ posedovanje umetnosti tehnologije in kulture

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.2	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Gre za jezik oziroma človekovo zmožnost komuniciranja s pomočjo jezikovnih znakov, ki se ga je treba naučiti. 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.3	1	ena od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ običaji ♦ navade ♦ vedenjski vzorci ♦ kulturni vzorci ... 	
	1	ena od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ maturantski ples ♦ sprejem novincev v društvo/skupino ♦ sprejem srednješolcev (»fazanov«) ♦ sprejem brucev ♦ krščanski zakramenti ♦ rudarski skok čez kožo ... 	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.4	3	tri od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ Dajanje prednosti trenutnim interesom in koristim. ♦ Čustveno odzivanje: vrednoto opustimo zaradi strahu pred sankcijo. ♦ Konfliktnost različnih vrednot: uresničevanje ene vrednote preprečuje ravnanje, ki bi bilo skladno z drugo vrednoto. ... 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.5	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Razvoj prometnih sredstev in komunikacijskih tehnologij omogoča in povzroča čedalje več stikov med različnimi kulturami (pojav difuzije kulture, globalizacija). ♦ Posledica opisanega stanja je, da si prej različne kulture postajajo vse bolj podobne. 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.6	1	♦ multikulturalizem (multikulturalnost, multikulturalnost)	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.7	2	♦ Nekritična toleranca do različnih zelo skrajnih kulturnih praks, ki so v nasprotju s temeljnimi človekovimi pravicami.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.8	1	♦ etnocentrizem	Kot pravilno upoštevamo tudi rešitev »evropocentrizem«.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.9	1	♦ Znotraj prevladujočih kulturnih vzorcev (dominantne kulture) se oblikujejo nekatere kulturne posebnosti, ki so lastne zgoj manjšemu delu populacije.	
	1	♦ Znotraj družbe se oblikujejo posamezne skupine, ki so v izrazito sovražnem odnosu do prevladujočih kulturnih značilnosti (do dominantne kulture).	
	1	♦ Razlika je v odnosu do dominantne kulture. Subkulture ji ne nasprotujejo, protikulture pa so v izrazito sovražnem odnosu do nje.	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.10	2	dve od: ♦ pojav množičnega šolanja (podaljšan čas otroštva) ♦ dvig življenjske ravni (mladi se vključijo v potrošniško družbo) ♦ razširjenost in dostopnost množičnih medijev ♦ širjenje človekovih pravic in demokratičnosti ♦ razvoj storitvenega sektorja	

2. Družbene različnosti in neenakosti

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.1	1	♦ mesto posameznika na (hierarhični) družbeni lestvici	
	2	♦ ekonomsko stanje ♦ družbena moč ♦ družbeni ugled	Za tri pravilne rešitve 2 točki, za dve 1 točka.
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.2	1	♦ ekonomsko stanje, ugled in moč so na isti ravni	
	1	♦ določnice statusa niso na isti ravni	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.3	1	♦ pripisan status	
	1	♦ pridobljen status	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.4	2	tri od: ♦ pogled na svet ♦ vrednotni sistem ♦ način izražanja ♦ družbene spretnosti ♦ način potrošnje ♦ način preživljanja prostega časa ...	Za tri pravilne rešitve 2 točki, za dve 1 točka.
	1	♦ Kulturne razlike lahko okrepijo in stopnjujejo razredne razlike.	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.5	3	tri od: ♦ priskrbi ljudi, da opravijo nizko vrednotena dela ♦ revščina ustvarja delovna mesta, ki se ukvarjajo z revnimi (industrija revščine) ♦ revni so primerni za opravičevanje norm in vrednot ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.6	1	♦ družbena gibljivost (mobilnost)	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.7	1	♦ pričakovano vedenje, osebnostne lastnosti, družbene vloge itd., ki naj bi bili primerni za posamezni spol (družba pričakuje, da se bodo posamezniki in posameznice obnašali tako, kot je družbeno sprejemljivo za posamezni spol)	
	1	♦ Oblikuje se v socializaciji: spolne identifikacije podkreppljujejo (oblikujejo, utrjujejo ...) družina, država, šola, politika, verske organizacije ...	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.8	1	♦ NE	
	1	♦ NE	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.9	2	♦ pozitivno: podpora, informacije ... ♦ negativno: omejujejo, prepovedujejo, nadzorujejo ...	Za 2 točki je treba navesti pozitiven in negativen način.

3. Družba – zdravje, telo, bolezen

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.1	1	♦ spolni dimorfizem	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.2	1	♦ Pričakovane osebnostne lastnosti, ki naj jih imeli moški in ženske in ki naj bi se bistveno razlikovale.	Kot pravilna se upošteva tudi rešitev »pričakovano vedenje moških in žensk, ki naj bi bilo bistveno različno«.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.3	2	dve od: ♦ pričakovani vedenjski vzorci, različni za ženske in moške ♦ različne družbene vloge, primerne za en ali drugi spol ♦ predstave o primernem videzu za ženske in moške ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.4	1	♦ religiozno-mitične razlage	
	1	♦ bolezen in zdravje sta posledici delovanja nadnaravnih, svetih dejavnikov in sil (bolezen je npr. kazen za posameznikovo grešno življenje ali božja preizkušnja itd.)	
	1	♦ posvetne (sekularne) razlage	
	1	♦ bolezen in zdravje sta povezana z naravnimi (biološkimi, fiziološkimi) dejavniki in procesi, ki jih je mogoče spoznati in z ustreznimi postopki obvladati	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.5	3	tri od: ♦ telo je naravna, fizična enota, podrejena biološkim zakonitostim in procesom ♦ bolezen je odstopanje od naravnega stanja organizma, to je določeno s povprečjem pri populaciji ♦ telo deluje kot stroj ♦ vsaka bolezen zahteva specializacijo in ustrezne specialiste ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.6	2	♦ Človek zaradi bolezni ne more opravljati svojih družbenih vlog v skladu z normativnimi pričakovanji; zaradi bolezni mu ni treba izpolnjevati družbenih obveznosti ...	Za celovit odgovor 2 točki, sicer ustrezno manj.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.7	2	♦ Dolžnost bolnega človeka je poiskati zdravniško pomoč; zdravniško osebje določi, kdo je bolnik in kdaj to preneha biti. Medicina tako odloči, kdo lahko legitimno pobegne od svojih družbenih odgovornosti in obveznosti ...	Za celovit odgovor 2 točki, sicer ustrezno manj.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.8	1	♦ medikalizacija	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.9	2	♦ Večina bolezni naj bi bila povezana s človekovim življenjskim slogom, zato mora človek živeti tako, da prepreči ali vsaj omeji možnosti zbolevanja. Če ne poskrbi za t. i. zdrav življenjski slog, je sam »kriv« za morebitno bolezen ...	Za celovit odgovor 2 točki, sicer ustrezno manj.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.10	2	♦ V nižjih slojih prebivalstva in na slabše gospodarsko razvitih območjih sta večji obolevnost in smrtnost, več je kroničnih in drugih bolezni, krajša je pričakovana življenjska doba ...	Za celovit odgovor 2 točki, sicer ustrezno manj.

4. Šolanje

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.1	2	štiri od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ ekonomski procesi (industrializacija, zahteve trga dela) ♦ urbanizacija ♦ politični procesi (demokracija / nastanek nacionalnih držav) ♦ zahteve po socialnih pravicah ♦ socializacijske/vzgojne naloge (morala, poštenost, preventiva pred kriminalom ...) 	Za štiri pravilne rešitve 2 točki, za tri ali dve 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.2	1	♦ razvrščanje ljudi na različne družbene položaje v skladu z njihovimi sposobnostmi in dosežki	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.3	1	♦ (Basil) Bernstein	Za celovit odgovor s tremi vključenimi značilnostmi 2 točki, za samo dve vključeni značilnosti 1 točka.
	2	tri od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ značilen je za pripadnike delavskega razreda ♦ omejen besedni zaklad ♦ uporaba slovnično preprostih/nedokončanih povedi ♦ komunikacija je povezana s konkretnimi okoliščinami ♦ pogosta uporaba gestikulacije ... 	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.4	3	<ul style="list-style-type: none"> ♦ C ♦ A ♦ E ♦ D ♦ B 	Za pet pravilnih rešitev 3 točke, za štiri ali tri 2 točki, za dve 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.5	3	tri od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ materialne okoliščine / dohodek ♦ izobrazba staršev ♦ družinsko vzdušje ♦ spodbude s strani staršev ... 	
	1	pojasnitev izbrane okoliščine, ena od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ materialne okoliščine vplivajo na dolžino šolanja in sploh možnosti staršev, da šolajo svojega otroka ... ♦ izobrazba staršev lahko vpliva na izbiro šole, podporo pri šolanju, pričakovanja v zvezi s šolanjem otrok ... ♦ družinsko vzdušje, odnosi v družini, npr. vpliva na zanimanje staršev za uspeh in status/pomen, ki ga pripisujejo šoli ... 	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.6	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Šola naj bi delovala kot mehanizem razporejanja posameznikov in posameznic na različno zahtevne in različno nagrajene družbene položaje, v skladu z njihovimi sposobnostnimi/po načelu meritokracije. ♦ Ukine, zmanjša pomen dejavnikov pripisanega družbenega statusa. 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.7	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ pravica posameznika in svobodna izbira (v 60. in 70. letih) ter dolžnost posameznika in njegova osebna odgovornost pozneje 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.8	2	pojasnitev: <ul style="list-style-type: none"> ♦ različne oblike sistematičnega, organiziranega izobraževanja, ki niso del šolskega sistema 	
	1	dve od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ jezikovne šole ♦ univerze za tretje življenjsko obdobje ♦ avtošole ♦ društva ... 	
Skupaj	3		

Skupno število točk IP 1: 40

IZPITNA POLA 2

Esejske naloge (splošna ocenjevalna shema)

Točke	Merila
0–5	Ni razviden sociološki uvid v problem ali vsebina odgovora ne ustreza zastavljeni nalogi. Odgovor ne vsebuje elementov, pomembnih za analizo problema ali razpravo o njem; navedenih je le nekaj splošnih/zdravorazumskih ugotovitev, dejstev, informacij. Ni uporabljena sociološka terminologija, besedilo ni povezano.
6–9	Delno opredeljen problem: navedena so nekatera ustrezna dejstva, ugotovitve, informacije, več navedenih ugotovitev in trditve je napačnih. Zapisana dejstva in trditve so neargumentirane. Na podlagi navedenih podatkov so zaključki oblikovani le deloma.
10–13	Opredeljen problem: navedena dejstva, ugotovitve, informacije so delno ustrezne in sociološko relevantne. Na podlagi navedenih podatkov so oblikovani zaključki, pomembni za razčlenitev problema ali razpravo o njem, in delno argumentirani.
14–17	Jasno opredeljen problem: navedene so ustrezne in sociološko relevantne ugotovitve, dejstva, informacije. Na njihovi podlagi so oblikovani zaključki, argumentirani s poznavanjem sociološke problematike. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in nakazano poznavanje socioloških teorij, če to naloga eksplicitno zahteva.
18–20	Jasno opredeljen problem: navedeni so ustrezni in sociološko relevantni podatki, informacije, dejstva. Med seboj so povezani in omogočajo oblikovanje ustreznih zaključkov, celovito so argumentirani. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in sociološke teorije, če naloga to eksplicitno zahteva. Odgovor izkazuje povezovanje problema iz naslova z drugimi sociološko relevantnimi problemi/problem iz naslova je umeščen v širši družbeni okvir.
Ocenjevalec upošteva tudi jezikovno oblikovanost in urejenost besedila . Če oceni, da problem jezikovno ni predstavljen ustrezno, je mogoče zmanjšati točkovno oceno za največ 5 točk.	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
1	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Predstavitev avtoritarne države: <ul style="list-style-type: none"> – ne priznava raznovrstnosti družbenih interesov – omejuje temeljne in politične pravice – navidezne volitve (zmagovalec je določen vnaprej) – običajno je dovoljena zgolj ena politična stranka – organizacije, v katere se morajo državljani obvezno včlaniti – preprečevanje kritičnega odnosa do oblasti ... ♦ Predstavitev totalitarizma: <ul style="list-style-type: none"> – enostrankarska družbena ureditev, v kateri oblast vodi vse ravni družbenih odnosov na podlagi vladajoče ideologije – ni delitve oblasti – boj proti »sovražniku« – nasilje nad državljani – nespoštovanje temeljnih človekovih pravic (<i>svoboda, življenje, lastnina ...</i>) – ena sama državna stranka, ki nadzoruje družbeno in zasebno življenje – močna politična propaganda (<i>politični shodi, plakati, film, televizija ...</i>) ... ♦ Podobnosti: <ul style="list-style-type: none"> – enostrankarska politična ureditev – nepriznavanje raznovrstnosti družbenih interesov – preprečevanje kritičnega odnosa do oblasti – kult osebnosti ... ♦ Razlike: <ul style="list-style-type: none"> – avtoritarna država nadzoruje predvsem javno življenje, totalitarizem pa tudi zasebno življenje – totalitarizem izvaja odkrito nasilje nad državljani – totalitarizem je agresiven tudi do drugih držav ... ♦ Navedba konkretnih primerov. 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
2	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ V razpravo vključijo razlago in pomen treh funkcij religije (integracijska, socialnokontrolna, osmišljevalna, kompenzacijska in legitimacijska). ♦ Razpravljajo o njihovem pomenu (spremembah) v modernih družbah. ♦ Poudarijo/izpostavijo procese sekularizacije in slabljenje družbenih funkcij religije. 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
3	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Pojasnijo pomene (maščevanje, povračilo, simbolna obnovitev reda) in namene (splošna in posebna preprečitev) kaznovanja. ♦ Pojasnijo pomen resocializacije. ♦ Poudarijo tendenco strožjega kaznovanja. 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
4	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Pojasnitev pojmov tradicionalni mediji/nove IKT. ♦ Primerjava tradicionalnih in novih medijev glede dostopa, demokratičnosti, verodostojnosti, zaščite ... ♦ Prednosti tradicionalnih medijev: prepričljivost, verodostojnost, občutek hkratnosti, dokumentiranost. ♦ Slabosti: standardizacija okusa, ustvarjanje množične kulture, intenzivnejša identifikacija gledalcev. ♦ Prednosti novih medijev: dostopnost, izmenjava različnih idej, socialna povezanost – družbena omrežja, dvosmerna komunikacija ... ♦ Slabosti: nepreverjenost informacij, protislovnost podatkov, vdori v zasebnost ... 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
5	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Predstavijo organiziranje in profesionalizacijo znanosti ter nastanek znanstvene skupnosti. ♦ Predstavijo vzpostavitev posebnega sistema norm in vrednot (načel), načinov komuniciranja in socialnih stikov med znanstveniki ... ♦ Predstavijo in razpravljajo o: <ul style="list-style-type: none"> – avtonomiji znanosti, – univerzalizmu, – nepristranskosti, – organiziranem skepticizmu. 	

Skupno število točk IP 2: 40